

SZÉPIRODALMI

FIGYELŐ.

34-ik szám.

Szerkesztői szállás.

hová a lap szellemi részét illető küldemények utasítandók: Üllői-ut és Kisfaludy-utca sarkán 11-ik szám.

Megjelenik e lap csütörtökön.

Előfizetés helyben házhoz hordva, vidéken postai szétküldéssel, *félévre 5 ft. egész évre 10 ft.*

Kiadó hivatal.

hová az előfizetési pénzek s minden a lap anyagi részét illető dolgok utasítandók: Egyetem-utca 4-ik szám.

MEGINT A KRITIKÁRÓL.

(SZÁSZ KÁROLYNAK.)

II.

Ön második polemiája *) a „Néhány szó a kritikáról“ című cikkemre vonatkozik, melyet Eszter szerzője „Regény és regényítészet“ röpirata ellen intéztem. Nem Eszter szerzője pártjára akar ön állani — a mint mondja — még kevésbé védelmére, mi önt meg sem illetné, hanem csak némely állításaimat szándékszik bírálat alá venni. Valakinek pártjára nem állani s így védelmére sem, ez igen természetes, de hogy a kinek pártjára nem állhatunk s ezt nyíltan kijelentjük, védelmét, még az ellenkező esetben is, csak azért nem kísérelünk meg, mert nevezetes író levén, talán szerénység lenne feltolnunk magunkat, egy kissé furcsa dolog. Ez obligat szerénység bizvást elmaradhatott volna, annyival inkább, mert ön in ultima analysi csakugyan védi Eszter szerzője elveit s majd nem egészen az ő álláspontján van.

Eszter szerzője, hogy a kritika pártosságát lehetlenné tegye, oly kritikai lapot indítványoz, melynek elve az elvtelenség legyen, mely körül épen azért minden magyar kritikus egyesülhet s a melyet szintén ez okból hazafias részvényeken kell megalapítani s lehető olcsón adni. Cikkemben igyekeztem kimutatni e tervnek épen ugy kivihetlenségét, mint haszontalanságát s egyszersmind védtem a pártok jogosultságát, mint a politikai és irodalmi fejlődés legfőbb tényezőit. Megmagyaráztam a kö-

zönséges értelemben vett pártatlanság és pártosság valódi fogalmát. Tiltakoztam a pártok kicsapongásai ellen, de mindennél veszélyesbnek tartottam a pártok hiányát, mi szépirodalmunkban annyira uralkodik. Hibáztattam Eszter szerzőjét, hogy egyetlen lap által akarja véghez vitetni azt, mi egy egész irodalom és hosszas idők munkája. Allítottam, hogy a szerkesztésnek csak ott van értelme, hol valamely tudományos vagy politikai irány átviteléről van kérdés; a mi mindennek képviselője akar lenni, semmié sem lesz, a hol senki sem felelős, ott mindenki közönyös. Sürgettem a következetességet, az elvek harcát, épen azért szépirodalmi lapjainktól elvet, meggyőződést követeltem, véleményt véleménynyel, küzdelmet küzdelemmel szembe.

Ezek cikkem ide vonatkozó részének főbb vonalai. Ön mindezt helyesli. Természetesnek tartja a vélemény különbséget, barátja az elvek tusájának, elismeri a pártok szükségességét s ez okon az irodalmi és kritikai lapoktól határozott szint, elvet, meggyőződést követel. Ennyiben hát nemcsak, hogy nem kel Eszter szerzője pártjára, sőt az én álláspontomon van. Mind a mellett nem érthet egyet velem, mert én tévedek abban, mintha valamely lap nem lehetne bizonyos tekintetben közönyös tér, hol az egymás ellen küzdő eszmék harcukat vihassák s oly szigoruan kellene bizonyos nézetekhez ragaszkodnia, bizonyos pártzászlót fentartania, hogy határain belül ellenkezőt

*) Lásd Szépirodalmi Figyelő 21. és 22. szám.

perczig se tühessen, ki se hallgattasson. Ilyesmi ön szerint csak úgy volna kivihető, ha annyi lap volna, a mennyi véleményárványalat, tehát a mennyi ember, minthogy ez lehetlen, épen azért a szerkesztőnek a magától némileg eltérő nézeteket is regisztrálni kell s árványalatokban legalább a meggyőződése ellen szóló véleményeknek is tért nyitni. Ön ez ugynevezett tévedésemet a szükséges különböztetés hiányából származtatja, mert más az elv, és ismét más gyakorlati alkalmazása, amott következetesnek, solidarisnak kell lennünk, itt pedig sokféle eltérés lehet a nélkül, hogy azért valakit a következetlenség vádjára alá lehetne vonni. Igaz ugyan, hogy a politikában ez utóbbi tekintetben is szorosb pártfegyelmet kell tartani, de irodalomban és aesthetikában azt kívánni valakitől, hogy elveit és kritikai mértékét így vagy amúgy alkalmazza valamely műre, épen oly igazságtalan, mint neveléses. Miután ön mindezt kifejtette, hivatkozik a „Szépirodalmi Figyelőre,“ mely gyakorlatban az ön állításait támogatja, a mennyiben kiadta az ön bírálatát Vida verseiről, holott a szerkesztő egészen más véleményben volt, a mennyiben kiadta az én „Néhány szó a kritikáról“ irt cikkemet, épen úgy, mint az önét, pedig a kettő közt nagy a különbség, még is azért szó sem lehet az irodalmi jellemtelenségről.

Tökéletesen igaz, hogy szükség különböztetnünk. Ön is jól teszi vala, ha megkülönbözteti azt, a mit mondtam, attól, a mit nem mondtam. S mit mondtam? Sem többet, sem kevesebbet, mint ostromoltam a közös erővel támogatandó elvtelen lap elméletét és szembe állítottam vele oly lapot, melynek elvei vannak, de hogy ezt mi módon kell szerkeszteni, mily körülmények közt módosíthatja a szerkesztő némiképp eljárását, mennyiben nyithat tért az övétől eltérő nézeteknek, a nélkül, hogy a lap életét elveit megsértse minderről egy betűt sem irtam. Ennyiben nem tévedhettem hát, ha mindjárt akartam volna is, önnek csak azt lett volna szabad mondania, hogy cikkem hiányos, mert egy kapcsolatos kérdést homályban hagytam, s ön mulasztásomat ki akarja pótolni, vagy legfeljebb azt, hogy cikkemből ez meg ez folyhat, vagy hogy úgy látszik, mintha ez meg amaz állítás felé

hajlanék. A tévedés tehát az ön részén van, még pedig kettősen: először mert határozottan olyat mondat velem, a mit nem mondtam; másodsor mert elveket, határozott színezetet kíván ugyan a szerkesztőtől, de az alkalmazásban oly gyakorlatot akar megalapítani, hogy mind ennek aztán alig lesz valami értelme. Valóban ön igen kevésé tér el Eszter szerzője véleményétől, a különbség önök közt csak annyi, hogy Eszter szerzője csak egy elvtelen lapot ohajt, ön többeket, Eszter szerzője kötelességévé teszi a szerkesztőnek, hogy bárminő színezetű cikket fölvegyen, ön nem köti meg a szerkesztő kezét, tetszésére hagyja választani a nézeteivel ellenkező cikkek közt s csak általában kíván egy kis következetességet, szóval majdnem oly ruganyos természetűnek ohajtja, a milyenek rendszeren a mi irodalmi lapjaink szerkesztői.

Önnek igaza van, midőn azt mondja, hogy más az elv s az más alkalmazás, de téved, azt híven, hogy az elvek alkalmazása nem szül épen oly nagy és erős pártokat, mint magok az elvek. Mellözöm a vallásfelekezeteket és politikai pártokat. Mindenki tudja, hogy a protestánsok bár néhány nagy és lényeges elvben megegyeznek, mégis számos felekezetre oszolnak, melyek sokszor éles küzdelemben állottak egymással. Ismeretes dolog, hogy a reformer és radikál közt nagy a különbség, pedig csak a reform elvének alkalmazásában térnek el egymástól. Sőt többet mondok: jelenleg összegyűlt országgyűlésünkön majd minden követ az 1848-i alkotmányt pártolja, mégis a felirat és határozat kérdése, noha csak formakérdésnek látszik, oly lényeges különbséget tesz köztök, mint akármely két nagy párt között. De szoritkozzunk csak az irodalomra s itt is csak az aesthetikára. Nem mondom, hogy vannak oly aesthetikai elvek, melyekben az egymástól legeltérőbb kritikusok is megegyeznek; ön bizonyosan az elvek gyakorlati alkalmazása alatt nem ilyesmit értett. Vegyünk föl specialisabb esetet, például az idealismus elvéből kiinduló kritikát. Mily különbség a par excellence idealista kritikus s a csak olyan közt, ki bizonyos idealismus nélkül nem tud ugyan képzelni semminemű művészetet, de valami részben a realismust is fölveszi elméletébe, a nélkül,

hogy az által valóságos realista vagy épen materialista legyen. Avagy vegyük föl a népnemzeti költészet elvét, melyről a lefolyt évtíz alatt annyi szó volt irodalmunkban. Egy dolog-e vajon a népköltészetet venni föl eszményül, egyedül a népnek írni, formában és tartalomban a nép primitív, bár erőteljes kezdeményezésénél maradni, vagy a népköltészetet csak alapul venni föl a valódi nemzeti költészet kifejllesztése végett, formáit művészeiké emelni, tartalmát minden irányban emelni, gazdagítani s e megújodási folyamatot, a mennyire lehet, átvinni a költészet azon nemeire is, melyekről a népköltészet semmit sem tud? Ha a költői nyelvre vagy műprózára tekintünk, melyet bírálni mindig főkötelessége volt a kritikának, van-e közülünk valaki, ki a nyelvújításnak ellensége legyen, mint voltak azon nyelvészek és költők, kik Kazinczy ellen oly erélyesen tiltakoztak? Bizonyosan senki sincs. Mindnyájan elismerjük a nyelvújítást, nem csak mint politikai és irodalmi fejlődésünk egyik lépcsőjét, hanem mint oly elvet is, mely folyvást él és fejleszt. Azonban egészen más helyeselni a Kazinczy iskola nagy tévedéseit, örülni a sok rossz szónak, idegen szókötésnek, melyekkel el van árasztva irodalmunk és ismét más csak a magyar szóképzés és kötés szigorú korlátjai közt gazdagítani a nyelvet s bizonyos tekintetben erélyes ellenzékét képezve Kazinczy ellen, küzdeni a tiszta magyar stílus mellett. Sőt még itt is két különböző dolog az ép magyar nyelvet úgy szólva nyersen vinni be az irodalomba vagy pedig izléssel párosítva, művészivé emelve. Vessünk habár csak felületes pillantást dramaturgiai viszonyainkra is. Melyik kritikus nem kíván a magyar drámától hatást, nemzeti irányt, egyénítést? S mégis hányan dicsérik mint hatást, a színpadi, a cselekvénynek csak pusztán bonyolult vagy megriadt folyamatát, hányan látják a nemzeti irányt megtestesülve a magyar történelem dicsőséges mozzanatainak dialogizálásában s az egyénítés nevét mi sokszor bitorolja a photographia! Általában irodalmunkban a kritika nagyon különbözőkép szokta értelmezni az aesthetikai műszavakat s a pártok jelmondatait. De ha erre nem is helyezünk nagy fontosságot, nagyon fontos azon körülmény, hogy a po-

litikai és társadalmi élet hullámozása mindig nagy hatással van a költészetre, s a kritikusnak határozott elveinek kell lenni ezekre nézve is, mi az irodalmi pártokat még bonyolultabbakká teszi. A kritikus nem csak műformák felett ítél, hanem az erkölcs, társadalom és államélet legfontosabb elvei felett is, a mennyiben mindez a költészet némely ágaival a legszorosabb kapcsolatban van. Valamely mű alapeszméjének művészi kivitelében megegyezhetnek a kritikusok, a nélkül, hogy magát az alapeszmét, a költő világnézleteit mindenik helyeselje. S ennyi különböző párt — vagy ha úgy tesszük, pártárnyalat — ugyanegy szerkesztő fazokában főzön? Jó étvágyat ez ollapótridához!

Ugyanez áll a kritikai mérték alkalmazására nézve is. Mérték és alkalmazása többé vagy kevésbbé, de mindig elv a kritikai lapoknál. Csak a francia irodalmat hozom fel például. A politikai lapok tárczái rendszeren kritikai közlönyek is, de minő különbség az itt megjelenő bírálatok s a „Revue des deux Mondes“-ban közölték közt, pedig elvben nem mindig különböznek egymástól. A tárczák kritikusai, bár mértékek nem ugyanaz, ritkán alkalmazzák a legmagasb mértéket. A perczek benyomásai alatt irván, megelégesznek a nap szükségéi szerint szolgálni az izlést s inkább szelleműs kalauzok, mint szigorú bírók. A Revue kritikusai már nyugodtabb helyzetöknél fogva is mélyebben igyekeznek behatni a tárgyba, magasb szempontból indulnak ki s magasb mértéket alkalmaznak. Ha figyelemmel kísérijük az európai irodalom legnevezetesebb kritikai közlönyeit, el kell ismernünk, hogy mérték és mérték közt elvi különbség van, még akkor is ha a tisztán aesthetikai elvek közt kevés különbséget fedezhetünk fel. Valóban minden kritikai irányu lapnak határozott mértékének kell lenni, melyhez ha nem is legapróbb részletekig, de általában hű marad. Különben nem csak egyenetlenségek tárává lesz, hanem oly következtetésekévé is, melyek alapos gyanukra adnak alkalmat. Az 1855 ik „Budapesti Hirlap“ tárczájában Tompára ismereteimhez képest lehető magas mértéket igyekeztem alkalmazni s ugyanezt tettem a többi lyrai költőkkel is, kiket vele együtt bíráltam. Te-

szem már, ha reá más mértéket alkalmazok, a többiekre szintén mást és másképp, nem jogosan mondhatta volna mindenki, itt cselszövény, személyes ellenszenv lappang, szóval a legszántszándékosb igazságtalanság. A mi egyes kritikusra áll, miért ne állana egy egész kritikai lapra, kivált ha a következmény, jó vagy rossz oldalról, ugyanaz? Aztán nálunk e kérdés még fontosabb mint más irodalomban. Nálunk a kritikának nincs tekintélye. Nem azt a tekintélyt értem, mely hitet parancsol, hanem a mely meghallgatást követel s megvárja, hogy gondolkozzanak ítéletei fölött. A mi nemzetünkben megvan az a magában kitünő tulajdon, hogy lelkesült, erélyes és tettere kész. Átalában a kétely nem igen bántja, sőt ösztönszerűleg őrizkedik tőle. Valóban Európa Hamletjétől, Németországtól semmit sem tanult, s nem is kívánatos, hogy e tekintetben tőle tanuljon. De azért még sem ártana neki egy kis kétely, egy kissé nagyobb adaga a bonczoló szellemnek, nem azért, hogy lelkesülését kioltsa, hanem hogy tisztábban lobogtathassa, nem hogy erélyét megbénítsa, hanem hogy biztosabbá tegye. A mit a mi nemzetünk elhisz, az el van hive, a mit megszeret az meg van szeretve, legyen eszme, személy, könyv vagy intézmény, s nem igen állhatja, ha bonczolni merészlik. A mint Bulwer a németet a kritikusok nemzetének nevezte, szintoly joggal nevezhetni a magyart a lelkesülők nemzetének. Így a kérlelhetlen vizsgálódáshoz átalában nem csak hogy nincs hajlamunk, mi tán még nem volna baj, de meglehetősen ellenszenvvel is viseltetünk iránta. Ez már magában nagy nehézség arra nézve, hogy iro-

dalmi kritikánk a fennebbi értelemben vett tekintélyhez juthasson. Ide járul még, hogy legolvasottabb irodalmi lapjaink hozzá szoktatták közönségünket az átalánosságokhoz, a határozatlanhoz, a phrasisok uralmához. Igen sok a koszorúsunk, igen sok a jelesünk s majd mindeniket ugyanazon mértékben szeretjük, méltányoljuk, habár valódián, a legtöbbször, nem igen tudjuk őket élvezni. S ha már most valamelyik kritikus ez vagy ama koszorúsunkat vagy jelesünket bírálni kezdi, ugy a mint másutt épen csak a koszorúsokat és jeleseket szokás, nem úgy fogja-e feltüntetni őket ama lap, melyben a bíráló megjelen, mint nagyon kicsiny írókat azokhoz a meglehetősen érdemes, de sokkal kisebb írókhoz képest, kiket talán épen ugyanazon számban szertelen dicsérettel halmozott el? Nem esik-e azon jogos gyanúba, hogy nem tiszta forrásból közölte ama bírálókat? Lehet-e tekintélye a közönség előtt? Kívánhatja-e, hogy meghallgassák? Szigorú legyen-e a kritika, vagy ne, az csak másodrangú kérdés, a fődolog, hogy legyen elve, eszméje és mértéke. Nálunk a kritikai mérték következetességének figyelembe vétele különösen jótékony eredményeket szülne: először emelné a kritika tekintélyét, másodsor élesítené a közönség szemmértékét, harmadsor segítené mind határozottabb csoportozatokká alakulni a mi nagy részt majd minden vállalatba dolgozó íróinkat. A legrosszabb kormány is jobb, mint az anarchia, a legrosszabb kritika is jobb, ha elve van és mértéket tart, mint bár mi más, mely elvtelen és következetlen mértékű.

GYULAI PÁL.

(Folytatjuk)

BELIRODALOM.

KÖLTEMÉNYEK Szász Károlytól. Első és második kötet. (Heckenast, Pest. 1861.) (Folytatás.)

Most azon költeményekre megyünk át, melyekben részint ott van ugyan még a költő alanyisága, de már az őt környező külvilág tárgyából is többet veszén ecsetje alá, mint tisztán a lyrai hangulat ébresztésére kívántatnék: hol már

a genre-hez közeledik, vagy épen satirai objectiv rajzot kíván adni. Ezek közt első a „Karácson.” Elmondhatnók róla, hogy alakban, hangnemben ez vagy amaz költeményt juttatja eszünkbe: de az ily csendképek között mindig van valami hasonlóság, valamint egy szelid táj mindig emlékeztet a másikra. Az is meglehet, hogy a költő, midőn ilyet alkot, maga sem titkolja magától, hogy a

hangulatot egy vagy más régiebb költemény támasztá benne; a kérdés csupán azon fordul meg, mennyi önálló erélyt bír kifejtteni, hogy, daczára a kölcsön vett hangnak, eredetiségét senki kétségbe ne vonhassa. Megvan-e a felvett darabban ez önálló erély? Ha azt kérdenék tőlem, mi hibát találok benne, nem tudnék kimutatni egyebet, csupán, hogy „izibe szitáltak“ nem jó kifejezés, mert „izibe“ nem folytonos, hanem pillanatnyi siető cselekvésre mondatik; meg hogy ebben „anyám asszony-nak katonája volt csak“ — a *nak* feszül is, rimel is. Mindazáltal, isten tudja mért, e költemény nem hozza rezgésbe lelkem hurjait, nincs maradandó benyomása, mint pl. a „Téli esték“-nek Petőfinél. *Látom*, a leírás hű, igaz, eleven, költői: de nem érzem azt. Az elbeszélte gyermekjelenetek sora egész kis drámává gömbölyül: attól fogva, mikor az apai mese végén előjön a fényes *angyal*, minden ez angyal várt megjelenésére vonatkozik: a gyermekek vágya lefekünni, hogy az angyal hamarabb jöjjön, a sugdosás, találgatása kinek mit hoz majd; a betlehem-pásztorok megjelenése — mely e kis eposzban mintegy a *machinát* képezi, hogy a gyermekek a *kicsi Jézust* színről színre *felkérhessék* az angyal elküldésére; a fölébredés reggel, az öröm, a szép reflexio, melylyel ezt kíséri szerzőnk:

A gyermeköröm fogyhatatlan bánya
És benne minden: arany s briliánt,
Egy semmiségen, hogy el tud örülni
S ha sir: könnyét oly könnyű letörülni!

végül háttérben a bámuló szülék, mintha mind e csoda dolgokról mit sem tudnának: mindez oly szépen, összefüggően van leírva, hogy nehéz megmondani, mi hát a baj? A baj, szerintem, az hogy költőnk hivebb *emlékező*, mint lelkesült *festő* e költeményben s bár kultúrgyáit igyekszik reflectálni a gyermek-kedély világában, e reflexio nem bír elég *naivsággal*, hogy megillessen, nem annyi *eredeti* benső vonásokkal, hogy ragadjon. S bár nem tagadhatni, hogy a külső leírások a bensőért vannak ott; mégis amazok anyagi masszaja elnyomja mintegy a bensőt, mely nem elég hatalmas, hogy felülkerekedjék, s a költemény oly színt kap, mintha csupán karácsoni „szokások“ *descriptiója* volna. Azonban lehet, hogy nincs igazam, s örülök ha a közönség nagyobb gyönyörrel élvezi e költeményt, mint én, mely azonfelül a német „*krisztkindlik*“ rajzától is valódi magyar jelleme által különbözik: mert nem *este* s a *Jézuska* hozza az ajándékot, hanem az *angyal és reggel*.

Szintén e fajta családi csendkép a „Nagyapám“ című, mely az előbbi után következik. Ha a „Karácson“-ra az volt megjegyzésünk, hogy tulnyomó része van benne az emlékezetnek, a mérő tapasztalásnak, itt azt nem mondhatjuk, mert szerző így kezdi:

Egyet sajnálok egész életemben:
Hogy nagyapámat nem ismerhetém.

Tehát már előre hozzá készit, hogy rajzain nem lesz a közvetlen benyomás frisesége, csupán azon másod kézbeli halvány vonások, minőket a szóbeli átadás nyújt. „Az édes atyám gyakran emlegette,“ mond költőnk. Igaz, hogy a gyermeki s ifjui fogékony kedély, kivált a szülék szájából, az ily benyomásokat is elevenebben szedi föl és hivebben őrizi meg, mint a nagyobb korúaknál, de mégsem elég elevenen arra, hogy, bár teremtő képzelet segítségével, családias hű rajzot adjon, s meggyőzőn az érzület igazságáról. E költeménynyel is úgy járunk. Kimondván a költő, hogy sohasem látta nagyapját, csupán hallott róla, nem bírjuk elhinni, hogy sympathiája mély és igaz egy oly ember iránt, ki csupán képzeletében él; már pedig rokonszenvet bennünk csak rokonszenv támasztana. Mert daczára mindannak, a mit a „természet szaváról“ beszélnek, tény, hogy a gyermek saját szülőit sem szereti, ha azoktól csecsemő korában elvált, huzamos ideig nem látta s évek mulva mint idegennel jó velők össze: annál kevésbbé győzdünk meg, hogy a „természet szava“ felbuzduljon a harmadik ízén, vagy bár szóbeli emlegetés képes legyen azt oly érzelemm fokozni, minő a poétai teremtéshez kell. És itt jegyezzük meg: egészen más a költőnek „objective“ valamely egyén érzelmeibe tenni magát; más pedig „subjective“ oly érzelmet költeni, mely nem létezik, vagy csak lanyha fokozaton. Szerzőnk ez esetben azt teszi (s még egy pár dalában tudnánk hasonlót mutatni elő,) hogy elébb helyzetet, *érzelmet* költ, hogy azután *azt* megénekelje. — Több dicséret illeti e nembn a „Jó öreg“-et, hol a költő rokonszenve s a „jó öreg“-nek genre-szerű leírása kellő harmóniába olvad össze, s úgy érzelme igaz bensősége, mint szabatos, találó képei, jellemvonásai által lekötí nem csak figyelmünket, hanem szívünket is. — A „Nagy bajszu koreszmáros“ is mehet annak a mi; de a „Fürdőre kell mennie,“ satirának, sem elég éles, sem elég elmés s átaláb'an nem látszik hogy ezen faj kedvező tere volna a Szász K. tehetségének.

Még egy fokkal kijebb a tisztán érzelmi alanyiságból, Szász K. azon költeményei következnek e vegyes osztályban, hol nem annyira *érzése*, mind gondolatja emelkedik ki a *subjectiv* háttérből. Ilyen már: „Az ifju,“ — „A férfi“ — „Harmincz évvel,“ — „A jó tündér,“ — ilyen, de már egészen a reflexió mezejére állítva, az „Oly szende volt . . .“ kezdetű, sőt ilyenek jellemezhetjük allegoriás elbeszéléseit, minő az „Angyal és ördög“ — „Köny és mosoly“ — melyeknél ismét egy fokkal tárgyiasabb „A koldusasszony.“ Mindezek a költészet különböző mértékével, de külformailag átalában *jól* vannak *írva*; közös jellemők pedig az, hogy a költő, mindenikben valami előre képzett reflexiót vesz alapul, melyet aztán egy-két sorban többnyire szavakkal is kifejez, mint fő *tanulságot*, mely a költeményből merithető. E tanulság az „Ifju“-nál a kezdő versszakban van kife-

jezve, mely ismét Moore ismeretes költeményére támaszkodik: „Oh, blame not the bard, if he fly to the bowers“ . . .

Hagyd el, ne bántsá az ifjut
Ha élvezet keres;
Meglásd, szenvedni is tud
A miért érdemes (I. 199.);

„A férfi“ mintegy ennek folytatása, mindkettő alanyi háttérre festi reflexióit: amabban „a Szent oltári“ — ebben a „szent igék“ az a hely, hol szerző leginkább bevallja subjectivitását. „A jó tündér“ nyílt allegoria; a „Harmincz évvel“ (mely nehéz formában szerencsésen mozog) egy subjectiv gondolatnak ad kifejezést:

„A művész álma s koszorú helyett
A férfinak mennyit nyit kebeled.“

s hogy a művész e költeményben nem tárgyilag festett *egyén*, hanem csak ama gondolat kifejezésére fölvetett *fogalom*: mutatja azon hely, hol szerző azt egyszerre *toll, ecset, véső, lanthúr* attributumokkal ruhazza föl. — Az „Oly szende volt“ kezdetűben, mely már egészen tárgyias lyra, nem szükség keresni a reflexiót, mely alapját teszi, ott van az, szavakkal bőven és szépen kimondva, de a gondolat, legalább *Magdolna megtérése* óta, „ujnak nem nevezhető. — Az „Angyal és ördög“ „Köny és mosoly“ alapeszmében, fogalmazásban annyira rokonok, hogy az utóbbi csupán az első thema variációjának tetszik. Amaz e praecenciált gondolon épül:

Egy szép asszony szívünknek angyal
És ördög egyaránt lehet; (143.)

ez utóbbi csaknem hasonló szavakkal végződik:

Szólj — és szivedbe nyulj be — ember:
Angyal vagy ördög vagy-e te?

csupán, hogy itt a *masculinum genus* is bennfoglalatik. Az így előre képzett gondolat, nem lehet tagadni, kivált az „Angyal és ördögben“ igen szép külsővel van felruházva: de nem ez a módja, elbeszélő költeményben alapeszmét fejteni ki. Az alapeszme nem elvont *tanulság*, mint az aesopi mesékben, az ép úgy nem választható külön a költemény egészétől, mint nem valamely szobortól vagy építési remektől a gondolat, mely általa ki van fejezve. Csak szellem nélküli pedanteria képzelheti az Iliász létrejöttét oly módon, hogy költője először egy alapeszmét, erkölcsi igazságot vagy maximát gondolva ki, azután nézett szélylyel, hol is kap már ő alkalmas mesét, cselekvényt, jellemeket ez igazság képes ábrázolása végett, s úgy bukkant Agamemnonra s a trójai hősökre. Szerző tudja ezt, csakugy mint én, de akkor azt is fogja tudni, hogy allegoriái szép allegoriák ugyan, de az epica valódi színén alulesnek. Ballada vagy más ilyes név nem illetné őket. Ugyenezt mondhatjuk a „Koldus asszonyra“, mely pedig jutalmat nyert s az „Angyal és ördöggel“ együtt

számos tapsban részesült. Daczára, hogy e költemény, mint mindenki tudja, Béranger „Szegény asszony“-ának paraphrasisa, s ezt tagadni annyi volna, mint a napfényt tagadni, a közönség kedvesen fogadta, s nem egy volt, ki több szépet talált benne, mint az eredetiben. Több is van *külső* ragyogás, ha ezt vesszük költészetnek; de, habár elvonatkozunk az eredeti feltalálás érdemétől, s elfogadjuk, a mit pedig nem lehet, hogy szerzőnk egész öntudatlan s véletlenül találkozott Béranger-rel, azt kell itélnünk, hogy a *benső* igazság, teljes harmonia, valódi (echt) költészet Béranger művében található föl. Mit szerzőnk, legutól mintegy alap eszmét kimond: „Hogy a *művészet* a legjobb ut megnyerni a *koldusbotot*“ e praecenciált keserű gondolat, melyből szokása szerint kifejti, vagy melybe „tanulmánykép“ összevonja költeményét, — e gondolat, mondom, jelen esetben nem is igaz, mert nem a *művészet* a hibás, hanem a betegség, a balsors, meg hogy gazdag korában nem volt takarékos. Béranger folyvást a *charité*-ra, könyörületre hivatkozik, nem emel szemrehányó, követelő vádat a közönség ellen, mely annak idejében meghozta a magáét; végső szava is az, hogy isten *irgalmáról* gondoskodik a *bűnös* számára, lelkét félti annak:

Pour qu'il (t. i. le coeur) ait foi dans le ciel, qu'elle
implore,

Ah! faisons-lui la charité!

szóval, a művésznő, ki Béranger költeményét olvassa, megdöbben a képtől, hogy mi várhat reá; Szászét olvasva kifakad a *háládatlan* közönség ellen.

Van e szakaszban még egy költemény, melyen nem lehet észrevétel nélkül siklanunk át, mert érdekes megjegyzésekre nyújt alkalmat. Ez a „Haláltánc“ „egy régi *népdal* töredékeiből,“ mint szerző mondja. A „régí népdal“ nem egyéb, mint a népi *ballada*, mely a Heckenast kiadta „Magyar balladák könyvében“ is (II. köt. 22 l.). „Sári bíróék“ czímmel olvasható, s melynek hőse *Csomor Danyi*, ki hűtlen kedvesét halálra tánczoltatja. Szerző e „töredéket“ egészíti ki, s dolgozza át balladává. Először is a „töredék“ szóval jöjünk tisztába. Nem tudom, *ily* alakban ismerte-e szerző e népkölteményt: hanem ez *nem* töredék. Termémészete a balladának, (s annál inkább, minél népies) hogy nem a *tényeket*, hanem a *tények hatását* az érzelem világra, nem a szomorú történetet, hanem annak tragicumát fejezi ki, mennél erősebben. Magokból a tényekből s járulékaikból, mint idő, hely, környület, csupán annyit vesz föl, a mennyi *multhatlanul* szükséges, csupán annyit a *testből*, mennyi a *lélek* feltüntetésére okvetetlen megkivántatik. Már most, e szükségletre nézve, nagy a különbség oly ballada közt, mely eredetileg csak egy falu határára szólott, s olyan között, mely szélesebb, még pedig már *olvasó* körre számít. A falu, apraja nagyja, ismeri az eseményt,

melynek alkalmából egy ily ballada terem; neki nem kell *történet*, csak egy-egy emlékeztető szó, hogy követhesse az érzelmek fordulatait. Nekünk, az irodalomban, töredék lehet „Csomor Danyi”; a falusi költő, ki azt létre hozta, hallgatói szempontjából, épen a ballada törvénye ellen vét, ha a tényeket jobban kimagyarazza. Ő tudta, s vele az egész falu, ki az a „Sári bírók”, ő ismerte a leányt, jól tudta, mi a költeményben nincs említve, *hová hivatják* a legények, nem volt szükség mondania, hogy *táncz* közben történt a dolog, s a falu népe mégis elérte, honnan kérezzik a leány:

„Eredj Csomor Danyi!
Hadd menek *kihűlni*,
Nem fogok elmenni,
Vissza fogok gyünni stb.

Mindazáltal elismerem, hogy „irodalmilag” homályosabb e költemény, mint kellene, s egyes célzásai, melyekhez kulcsunk nincsen, töredékessé látszanak tenni. Így például nem tudjuk, mire vonatkozik, idéző jelekkel a leány szájába adott, de hihetően maga a költő által, mintegy reflexióképen, közbevetett ama felkiáltás:

Oh átkozott anya
Átkozott légy apa
Ki az ő leányát
Ily sokára hagyja.

Az *ily sokára* nem a későig mulatás, hanem a késő *férjhezadás* lesz, mely vád vonatkozhatik ugyan a hosszú leányság alatti szeretkezésre, s így a csapodárságra is, melyért mostan lakol; de még inkább *gyanításnak* ad helyet, mi világos tudalom volt az eredeti hallgatók előtt, de nekünk örökre gyanítás marad.

A mi az átdolgozást illeti: az csak *részben* sikerült, mi efféle költeménynél anyai, mint: *nem* sikerült. A két féle, régi és új szöveget nincs egybe illesztve úgy, hogy ki ne ríjon egymás közl. Eleinte jól kezd: az 1-ső szakasz többnyire szerencsésen odaillő népi kifejezésekből van összealkotva, s hol a költő maga veszi is át a szót, ovakodik az őszhangot megzavarni. De már a szakasz végén

tolla alá kerül egy szerencsétlen sor: „kész a végzés, még *titokban*” — erre rim kell, mi lehetne jobb, mint *lobban*? de mi lobban úgy, mint a titok? hát: a *lidércz*, s lesz a sorpár így: „Kész a végzés, még *titokban*, mint *lidércz*, mely *még nem lobban*.” No, a *lidércz*, mig nem lobban, nem is *lidércz*, de nem is kész, mert mihelyt *kész*, legott fellobban. S hova lesz ily hasonlat által a hang naivsága? — A 2- és 3-ik szakaszban amott a legény, itt a leány viszi a szót. Egyik sem naiv, akár nyelvét, akár ész-, vagy érzelemirányát, s ennek kifejezés módját tekintjük. A legény „a gyűrűnek, e csalfa *ékszernek*, *gyémántja sugaráról*” beszél, s átkai legmagasb pathoszában szójátékokat farag: Verjen meg az isten! — ha *nem*, hát majd megverlek én — s mindezt nem tréfából, vagy humoros kifakadásban mint a nép fia, hanem a legnagyobb komoly felindulás közepett. A leánynak egy *nyíllal* van sok vesződsége, a Dani *átküvel*, mely képet három strophán által üz-füz. A 4-ik szakasz többnyire jó hangból megy, de ott is van a mi megtöri a harmóniát. Először a *Dani* — *mondani* rim, mely másod ízben fordul már elé, holott egyszer is — *frivol*; aztán ily *inversiók* a paraszt asszony szájában:

S mely szembe szívbe süit —
Mind gyémántos kövüt,
Tégy a tiz ujjodra tiz pár arany gyűrüt.

Az 5-ik szakaszban is vannak helyek, hol a költő *sugja* a szót személyeinek, s azok öntudatlan mondják utána: de mivel „*finis coronat opus*,” s e szak a többinél jobb, kivált végsorai teljes pathoszzsal zárják be:

„Huzd éjfélíg, cigány, Reggelig azután! Azután mindétíg Halálom perczéig!”	(„Huzd cigány! éjfélíg, Éjfélőtől reggelig; Azután mindétíg, Halálom óráig!” . . . <i>Az eredeti.</i>)
---	--

(mire csak az a megjegyzésünk, hogy az eredeti, ha a *rimet* nem, a *hangsúlyos szót* jobban tudta, hova tegye,) hadd maradjon jó íze szánkban a költeménynek.

(Folytatjuk.)

T Á R C Z A.

A T Ü N E M É N Y.

Fény és homály küzdöttek még,
Majd — a homályé lőn a tér;
Csodálatos, — a nap a fénylő
És még is ő, ki halni tér!

S mint győztes zsarnok, a setéség
Hegyet-völgyet, mindent bejárt,
Leölve irgalom nélkül a még
Itt ott éltéért küzdő fénysugárt.

. . . . Künn járdalék a régi temetőnél,
A bús enyészetnek helyén;
Borzaszt e hely — s mégis gyakorta
Önkénytelenül felkerestem én.

Kerültem s még is vágytam a magányt,
S mi több, azonegy ok miatt:
Magányba vonz és tőle elriaszt a
Gondolkodás, — a gondolat.

El nem maradt ez alkonyon sem,
Szokott módon játszék velem :
Derült volt míg fénylett a nap sugára,
De elborult midőn tájszerte már a
Homályos éjjel volt jelen.

Az életről gondolkozám.
Oh! ennek napja is leszáll;
Mi léssen aztán, — hajnal-e
Vagy ily rideg, bus éjhomály?

Nem! A léleknek élni kell, — hiszen
Még a fűszál is zöldel, — él;
Virágzik s lombot hajt a fa,
S a szellem halna meg? Soha!
Ekkor megrezdült a levél.

Felkelt a szél, — s a lomb a mely
Előbb még élt, zöldelt, virult,
Rövid küzdés után halottan
Mohosult sirhantokra hullt.

Az éj után hajnal pirul, —
De ezt megint éj váltja fel;
Támad, de újra meghal a tavasz
Virággal — reményivel.

S végül mi lesz, fény vagy homály?
Örök tél, vagy örök tavasz?
S ha végzetünk : megsemmisülni,
Mi a létet létté teszi, mi az?

Mi az, mi enyhet ad a szenvedőnek
S egy-egy mosolyt a gyakran könnyezőnek?
S a kit lesújt a gondolat
Kibékülést annak mi ad?

A kéj mulékony, — a hir is csak ábránd;
Gyötrelmes élv a tudomány;
S mit annyi bálványoz, nem járok én
Kines, hatalom, fény, rang után!

. . . . És a midőn ilykép tünődném,
Im fény váltá fel a homályt,
S felém a legbájosb alak,
— Tisztább világ szülötte — szállt.

Megdöbbenék; — de oly szép volt e látvány!
Szememet róla el nem vonhatám
Mint csendes esti szellő elhalása
Ugy szűnt meg szárnya enyhe suttagása
S szelid mosolyal néze rám.

„Örvény felé vitt, ifju, a tünődés
— Szólt, s hangja bájos volt mint maga —
Ne így tovább! Az örvény mély s veszélyes;
Gonosz lidérce van — nem csillag!

Oly ifju vagy még, és a gondolat
Szívednek már is oly nehéz?
Más — lát himes virányt, derült eget,
Sötét ború mért rémit tégedet
Ha lelked a jövőbe néz?

Örömvirág virúl a földön is,
A völgyben egynek, másnak bércz fokán;
Keress s találsz; boldogtalan csak az, ki
Elérhetetlent, túlsokat kíván.

Nyugton viselted eddig szenvedésed
Jutalmat érdemeltél érte, — és
Ha vágyadat jelented, teljesítem,
S virágodat keresni, jer, segítem;
Az én nevem : *Teljesülés!*“

Tünődve álltam, szótlantul soká;
Majd esdekelve kulcsolám kezem
S szólék a legszentebb imának hangján
„Szívet, szívet, szerelmet adj nekem!

Oh hölgyet adj, ki még a szenvedést is
Inkább tünné mint a gyalázatot,
S meghalna inkább, mint sem szegni tudná
A szót, mit esküjében átadott.

Ki, bárha a csáb biborral kínálná
S ígérne néki élvezet, kéjt, nevet :
Hideg pillantást vetne mind e fényre
S boldog mosolylyal kis kunyhómba térve
Forróan átkarolna engemet!

Oh, hölgyet adj, ki mint én úgy szeressen,
S úgy fogja föl e nagy szót : szerelem;
Ily hölgyet adj s megszűntek szenvedésim,
Vágyaim, aggodalmim, esdeklésim,
Ily hölgyet adj — csak ezt add meg nekem!“

Az égi nő soká nem válaszolt
De ah! most már szánólag néze rám;
Ugy fájt e csend, — majd fájt még jobban a szó.
Szívem csaknem megszakadt hallatán.

„Sokat kívántál — válaszolt a nemtő —
Többet, mint a mit én megadhaték;
Tündérinek különböző hatalmat
Nyujtott az ég.

Kivántad volna, hogy nagyot tehess
S még életedben nyerd meg a babért,
Kivántad volna az elismerést
S egy nép háláját fáradalmidért;

Kivántad volna legmagasb világok
Legmélyebb titkát, — én feltárhatám;
S hol emberész eddig hiába fáradt
A vezető sugárt megadhatám. . .

De hölgyyel — a minőért szived esde —
 Én nem jutalmazhatlak tégedet.
 Csodás kívánat! Ezt betölteni
 Csak a — *Csodák tündérének* lehet.

S oh a Csodák tündére ritka tündér!
 Egy ezredévben egyszer tün elé;
 Boldog, — de vajmi ritka a halandó
 Ki megláthatta, — meglelé.

Lehetsz e ily boldog te épen,
 S betölti e majd esdeklétedet :
 Én csak reményt sem adhatok
 . . . Szegény ifju, Isten veled!

Rémülve pillanték körül, de többé
 Sehol, sehol fényt nem látott szemem :
 A legsötétebb gyász terüle szét
 A földön, égen, szíven, mindenem!

GYÖRY VILMOS.

A MAEL-ÖZÖNBE SODRATÁS.

POE EDGARTÓL.

(Vége.)

— Volt nekünk egyszer, nekem s két testvéremnek egy hajónk, csarnázva ¹⁾ mint egy golette ²⁾, mely mintegy hatvan tonnát ³⁾ birt el, s melyen Moskoeon tul, Vurrgh közelében halászni szoktunk. Zavarosban mindig könnyebb halászni, csak az alkalmas időt el ne mulasztjuk s legyünk bátrak a kaland megkísérlésére; Lofoden partlakói között még is csak hárman valánk, kik a szigeti halászzattal rendszeren foglalkoztunk, — mint már mondám is. A közönségesebb halászatok alább a déli oldalon tartatnak. Ott minden perczen, minden veszély nélkül halászhatni s ennél fogva természetes, hogy az az előnyös halászó; de eme kiszemeltebb helyen, itt a sziklásban, nem csak jobb minőségű, — hanem sokkal nagyobb mennyiségű halak is vannak; úgy hogy mi gyakran egy nap többet fogtunk, mint a többiek együttvéve egész héten át. Szóval, mi úgy tettünk, mint a szerencsejátékosok: éltünk kockázttatása pótolta munkánkat s merészségünket tettük üzleti tőke helyébe.

Hajónkat egy innen öt mértföldre eső öbölczében ⁴⁾ tartottuk s hogy megnyerjük

a 15 perczyi időközt, mely a Moskoe özőn főcsatornáján átkelésre szükséges, rendszeren ideje korán a sziklásan jóval fölül mentünk s valahol Otterholm vagy Sanflesen közelében, hol a forgatagok nem annyira erőszakosak, horgonyoztunk meg s visszaindulásunkkal körülbelül a víz csillapultáig vártunk. Ezen átkeléseknél sohasem voltunk vakmerők, hogy oda vagy visszaindultunk volna oly szél nélkül, melyben nem bizhánk, hogy vele vissza is jöhetünk s e tekintetben ritkán is csalódtunk. Hat év alatt csupán két izben kényszerültünk az éjjet horgonyon tölteni s akkor is, egyszer a legnagyobb szélcsend miatt, mi itt ritka eset; máskor pedig midőn egy álló hetet a tengerparton kellett töltenünk, majdnem halálra éhezve, egy szélroham miatt, mely kevéssel oda érkezésünk után támadt s oly igen vészessé tette a csatornát, hogy még csak gondolni sem lehetett arra, hogy áthajózzunk.

Nem fogom egy huszadát sem elmondani azon veszélyeknek, melyeken halászatunk közben átmentünk, — azonban mi mindig találtuk módját, hogy minden véletlentől menten daczolhassunk Moskoe özőnnel; bár gyakran hajszálaim meredeztek belé, ha láttuk, hogy kelleténél csak egy perczel es előbb vagy később szálltunk rája.

Testvéremnek egy tizenhét éves édes s két fogadott fia volt.

Foglalkozásunkban nagy segítségünkre lehettek, akár eveztek akár a hajó hátulján halásztak volna, — de ha mi elszántuk is magunkat, hogy életünket kockáztassuk,

¹⁾ Csarnázva, — olaszul mattato, armiggiato, — németül aufgetackelt, min a hajónak árboez, vitorlák és kötelekkel felszereltetése együtt és összesen értetik. Lovakkal vontatott dunai hajóinktól vétetett e kifejezés, melyeken az órfát (a vitorlás hajók árboezát pótló szállfát) tartó köteleket, csarnaköteleknek hívják; természetesen, — rész az egészért használatik.

²⁾ Az éjszaki népeknél igen szokásos két árboezu hajó, mely ott különböző nagyságban s néven, mint galeatte, galeon v. galjon stb. ismeretes, az e fajta hajók a földközi tengeren golette-knak neveztetnek.

³⁾ Mintegy 133 vámmázsa.

⁴⁾ Olaszul, piccolo seno vagy is kiesin öből.

lelkünkre nem vettük volna, hogy azokat is hasonló veszélyekkel állítsuk szembe; — mert jól meggondolva, bizonyára szörnyű veszedelmes egy foglalkozás volt az a miénk.

Néhány nap hiján három éve történt, mit önnek elbeszélendő vagyok. 18. év június 10-én volt, mit a vidék népe el nem felejt soha, — mert ezen a napon dühöngött a legborzasztóbb vihar minőt az ég boszuja valaha küldhetett; — holott egész délelőtt sötét délután is, annak beálltaig, kellemes délnyugati szellő lengedezett, fényes és oly tiszta volt a nap, hogy a legvénebb tengeri farkas ¹⁾ sem láthatta előre a bekövetkezendőt.

Délután két óraker mentünk el, testvéreim s én, a szigeteknél s csak hamar megtöltök hajónkat hallal, mi az nap, mindnyájunknak szembe ötlő szokatlan bőségben volt. Órák mutatott, midőn fölvtunk horgonyunkat, hogy visszatértünkben az özőn legveszélyesb helyén akkor mehessünk át, mikor a víz nyugodt, mi, mint jól tudtuk, nyolcz óraker leendett.

Kedvező széllel indultunk s jól haladtunk, — veszélyre nem is gondolva, — mert valóban legkisebb fenyegető előjel sem mutatkozott: egyszerre ránk tör egy szélroham Helzeggen felől. Valóban rendkívüli volt — olyas valami, mi bennünket nem ért még soha — s bizonyos nyugtalanság lepett meg a nélkül, hogy okát tudtam volna. A szél erős volt, hogysem hullám okozta akadályokon keresztül vághattunk volna, s már épen vissza akartam térni horgonyzónkhoz, midőn hátunk mögött a láthatár valami sajátságos vörösrézszin, rendkívül gyorsan emelkedő felhőkbe burkolózott.

E pillanatban a bennünket előbb szemközt megrohant szél csillapodott, majd tökéletes szélcsend állott be s mi a minden felől özőnlő viz önkénye szerint tévedezénk. Mind ez nem tartott annyi ideig, hogy helyzetünkkel tisztába jöhettünk volna. Nem került belé egy perc, hogy a zivatar fejünk fölé ért s a másik percben az ég egészen be volt borulva s oly mély sötét lett, hogy egyőnk a másikat alig látta.

Balga volnék, ha csak megakarnám is kísérteni e szélroham leírását. Norvégia legvénebb tengerésze nem ért még ilyet. A szél támadta előtt leeresztettük volt vitorláinkat, még is az első zúdulás ¹⁾ ketté törte — mintha elvágta volna — árboczainkat. A főárboz ²⁾ magával ragadá öcsénket is, ki abba ölelkezve fogódzott.

Hajónk, mint legkönnyebb játékszer, hányódott a tenger felszínén. A fődélzet ³⁾ csak egy nyílás volt, a hombár szája ⁴⁾, mit midőn az özőnön át akartunk kelni, — mert ez hánykodó tengeren egy a legjobb elővigyázat, — mindig keményen elzártunk. Különösen most, e gondoskodás nélkül, elsüllyedhattunk volna, — miután néhány perczig a szó teljes értelmében viz alá voltunk temetve. El nem tudnám mondani, de meg sem is foghatom, hogy bátyám miként szabadult meg. Én, a mint a hátsó árboczot eleresztettem, a fődélzet elejére vettem magamat, lábbal a hajó orrának karzatkarimája felé s kezeimmel egy karfát ragadvam meg.

Mint tudni fogja, az özőnön átkelve, utunkat mindig jóval az örvényen fölül vetjük még a legcsendesebb időben is és gondosan bevártuk az apály- s dagályszünet ⁵⁾ s most, e veszedelmes időben, egyenesen az örvény torkának ragadtattunk! Bizonyosan, még a viz háborgása előtt áthatolunk, gondolám, — tehát reméljük; — de egy perczel utóbb még magamat is átkoztam, hogy miként leheték botor — reményről álmodozni. Tökéletesen átláttam, hogy veszünk kell; lennénk bár sorhajóban, melynek még annyi ágyuja van.

A zivatar első mérgén túl valánk, vagy hogy nem is éreztük, mert a szél hátulról jött; de a tenger valóságos hegyként emel-

¹⁾ Refolo, min a szél pillanatnyi erős hatása értendő s melynek hatása a csapás, törés p.o. midőn a zuduló szél becsapja, betöri ablakaikat vagy ajtókat stb.

²⁾ albero di maestra v. grosse Mast.

³⁾ Olasz: coperta, ponte, ném: Verdeck és így nem fedezet vagy fődélzet (Bedeckung) mint ezt nagyobbára használni szokták.

⁴⁾ Olaszul: boccaporta, németül: eine Luke, Magazinsloch, vagy is a hajó belüregének, hova a teher rakatik, melyet hajósaink is, a gazdaszat körében használt buzartartó ládák (hombárok) után szinte hombárnak neveznek, tehát ennek nyílása, — mi mint a verem nyílása annak szájának, ez is hombár szájának mondathatik.

⁵⁾ Sosta della marea, — mi az apály s dagály közti váltakozási időt tölti be.

¹⁾ Olaszul: lupo di mare. A szenvedélyes tengerészek nevezetnek így, dévajkodásból.

kedett. Az ég sajtáságosan átváltozott. Körültünk mindenfelé . . . koromsötét volt, csak fölöttünk, majd nem egyenest fejük fölött, képződött egy kör alakú nyílás, — egy kis tisztás az égen, — derű, minőt nem láttam soha, — sötét azurkék, mégis ragyogó; s e nyíláson kimondhatlan fényvel tündökölt át a hold, tökéletesen megvilágítva mindent. Oh istenem! de minő volt e derű!

Megkísérlettem párszor, hogy megszólítsam bátyámat, de oly nagy zugás lett — nem tudom mikép — hogy ő, minden erőlködésem daczára, egy szót sem érthetett. Egyszerre megrázta fejét, halálra sápadt s kezével fülére mutatott, — ezzel azt akarván mondani : *hallgass meg!*

Először nem értettem; de rögtön egy rémes gondolat ötlött fel agyamban. Nézem órámat : elállt! Keserves sirásban törttem ki, midőn láttam, hogy *hét órákor állt meg! Elmulasztottuk az apály- s dagályszünet idejét s az özön örvénye legszilajabb dühögésében volt.*

Ha a hajó jól van épülve, meg van a maga kellő személyzete s túlterhelve nincs, — legyen bár erős szél : a habok mintegy elsikamlani látszanak tőgerendája ¹⁾ alatt — mi egy száraz lakos előtt igen badar dolognak látszik, — ez az mit a tengerészek úgy mondanak : a hajó tánczol ²⁾. Minden jó volt, míg a habok tetejére nem értünk; hol egy óriási hullám ragadt meg hátulról és föl — magasra vitt bennünket, — mintha az édig meg sem akarna velünk állni. Soha nem hittem volna, hogy egy hullám oly magasra emelkedhessék. Majd egy görbét csinálva szálltunk alá, mintha csusztunk vagy jobban mondva zuhantunk volna, — minek következtében szívem úgy elfogódott, fejem szédült, mint azé ki azt álmodja, hogy valamely megmérhetlen magasból esett le. — Csak futó pillanattal néztem szét e magasból, — de elég volt annyi. Tökéletesen láttam, hol vagyunk. Moskoe özönének örvénye egy negyed mértföldnyi egyenes távolságban volt előttünk;

de az a naponkint látott Moskoe özönhöz oly kevéssé hasonlított, hogy az az örvény, melyet most ön is látott, ahhoz képest csak egy malom körüli forgó. Ha jól nem tudtam volna, hogy hol vagyunk s minek kell bekövetkeznie : rá nem ismerhettem volna a helyre. Alig hogy láttam mind ezt, önkénytelenül bezáródtak szemeim s elszörnyedésem oly görcsös fájdalmakat idézett elő, melyek szemhéjaimat még inkább összeszeszoríták.

Nem telt bele két percz, midőn egyszerre lohadni kezdtek a hullámok és minket elborított a hab. Hajónk hirtelen balra kanyarodott s villám sebességgel szökelt ez uj irányban. Ugyan ekkor a víz morgása éles üvöltésbe ment át, — olyan volt e hang, mintha több ezer gőzös nyitotta volna meg kazánja szelepeit, melyeken gőz zudul ki. Ekkor már az örvény szélén jártunk s természetesen hittem, hogy egy másodpercz alatt a borzasztó örvénybe süllyedünk, melynek fenekét azon csodás gyorsaságnál fogva, melylyel ragadtattunk, épen nem láthatók jól. Hajócskánk többé nem uszni, csak mint buborék a habok tetején, szállongani látszott. Jobbra az örvény s balra az ocean volt, mely roppant falkép emelkedett mellettünk, hogy elzárja a láthatárt.

Különösnek fogja ön tartani; de az örvény torkában hidegebb vérű voltam, mint mig annak csak közelében valánk. Tökéletesen lemondva minden földi dologról, nagy részt megszabadultam azon réműlettől, mely kezdetben dermesztett.

Ön azt hiszi, hogy ez hivalgás; de oly igaz a mint mondom. Elgondolám : mily nagyszerű lesz itt halni meg s mily bárgyú voltam, az isteni hatalom ily csodás nyilatkozványával szemközt, a személyes önfentartás annyira közönséges érdekével foglalkozni.

Valami benső vágy ébredt bennem, hogy, bármí áldozat árán is, kikutathassam e mélységeket; csak azon gondolat fájt, hogy a felfödözendett titkokat majd soha el nem beszélhetem régi pajtásaimnak. Kétségkívül különös, hogy az ember, utósó pillanataiban effélékre gondoljon, — s e pillanattól fogva többször éreztem is, hogy naszádunknak az örvény körüli forgása valamennyire megbőditott.

¹⁾ Olaszul : colomba, németül : Kiel.

²⁾ Olaszul : cavalcare, németül : reiten, — itt mindkettő a ficzánkolást jelenti ugyan; de ha a lovak könnyű szökéseit is gyakran azok tánczának mondjuk : miért ne használnók ugyanezt a hajó könnyű mozgásainak kijelölésére is?

Egy újabb esemény, magamkoz térített: a szél tökéletes megszűnése, mely mostani helyzetünkben nem férhetett hozzánk, — miután — mint könnyen képzelhetni — az örvény karimája sokkal alább állt az ocean felszínénél, mely mintegy magas és sötét hegyorom uralgott fölöttünk. — Ha zivatorkor soha nem volt ön tengeren: nem képzelheti, mennyire fellázítja a lelket a szél és sötétség hatása együtt, egyszerre. Mindenik elvakít, bódít, lever s megfoszt minden cselekvő s gondolkozó tehetségeinktől. Mi azonban mind ez alól mentve valánk, — mint a nyomoru halálra ítélteknek is megadnak némely addig megtagadott apró kedvezményeket, elítéltetésük után.

Hogy hányat kerengtünk az örvény karimája körül: lehetlen megmondanom. Egy egész óráig forogtunk körül; többet röptünk, mint usztunk, s az örvény közepéhez vagy inkább a tenger fenekén pörgő örvénysark széléhez mindig jobban közeledtünk.

Ez egész idő alatt mindig egy helyt maradtam, jól megfogódzva. Bátyám a hajó hátulján egy üres hordóba kapaszkodott, mely szorosán a földélzeti ablak mögé volt erősítve, — e hordó volt azon egyetlen tárgy, melyet a szél, földélzetünkön meghagyott. A mint e kerengő mélység felé mind inkább közeledtünk, — a hordót eleresztette s rémültségében halálos küzdéssel erőlködött kezeim közül kiragadni azon karikát, melybe én tartózkodtam s mely épen nem volt elég nagy, hogy mindketten bekapaszkodhattunk volna. Soha nem éreztem mélyebb fájdalmat, mint mikor azt láttam, hogy bátyám ezt akarja megkísérteni; jóllehet látszott, hogy magán kívül van s rémültsége örvénygövé tette. Nem akartam akadályozni. Jól tudtam, hogy igen kevés függött attól: kié legyen a karika? Eleresztettem a karfát s a hajó hátuljára a hordóhoz mentem. Könnyű volt, miután hajónk körbe forgott s egyenesen állt s csak olykor löktek egyet-egyét az erős hullámok s az örvény buzgása ¹⁾ rajta. Alig helyezkedtem el, — jobbról erőszakos hullámok szakadtak fölénk s orral (hajó —) a feneketlen

mélységbe zuhantunk. Isten kezébe ajánltam lelkemet s gondolám: — végünk van!

E legragadóbb gyors bukás szédítő hatásának kitéve, görcsösen ragaszkodtam a hordóhoz s behunytam szememet. Nehány perczig ki sem mertem nyitni, várva, hogy egy pillanat alatt oda leszek; de minő nagy volt csodálkozásom, látva, hogy nem lettem a vízbefúlás rettentő végküzdelseinek martaléka. Percz percz után mult s én éltem. Az esés okozta izgatottság szűnt s hajónk — kivéve hogy jobban megdült — visszanyerte szokott természetes mozgását midőn a habkarimába kerültünk.

Neki bátorodtam s újra szemlélni kezdtem az előttem állott képet.

Soha el nem felejttem azon elszörnyedést, borzalmat s bámulatot, melyet e szétvétel után éreztem. Hajónk mintegy varázszerőtől fele-bukásában föltartva függött, közepette egy roppant kör s csodás mélységnek, melynek sima falai ébenből látszának lenni, többé nem az előbbi tündérsebességgel forogva, sem azon erős fényű rettentő világossággal, melyet mint egy aranytavat tükrözének vissza az ég derűkörén átható telehold sugarai, sem a fekete falazat s az örvény legnagyobb mélységeig beható ragyogással.

Eleinte ingerültebb voltam, mint hogy mindent fölfogva nézgelhettem volna; azonban felocsudva ¹⁾ önkénytelenül az örvény fenekére irányzódtak pillanataim, hova most minden akadály nélkül nézheték; mert nashádunk az örvény lejtőjén függe s mindig tögerendáján, azaz úgy, hogy földélzete a vízszínnel közgyenesen állott, s legfőlebb 45 foknyira dülve meg, mi úgy látszott, mintha oldalt támaszkodtunk volna. Mind amellet fogóznom is fölöslegesnek látszott, mintha valami egyenes sikon volnánk, — mely csalódást sebes forgásunknak kell tulajdonitanom.

A hold sugarai a megmérhetlen örvény fenekére mintegy erővel behatolni látszóttak; még is a sűrű köd miatt, mely mindent elfödött, mit sem lehetett tisztán megkülönböztetnem. A köd, mint a tajték is, bizonyosan a tölcser fenekén összeütközött s megtört vízfalak csatázásából származott.

¹⁾ Bollere — Aufwallen.

¹⁾ Rinvenire. . .

E habtörés nagyságát leírni, fölösleges lenne megkísérlelnem.

Elhagyva a habkarimát, az első sikamlással messze ragadtatánk a tölcserfal lejtőjén; de később nem szálltunk oly gyorsan alá. Mindig körözve, többé nem egyenlő sebességgel hanem egyes bámulatos szökés és döczenések közt haladtunk: olykor csak néhány ölre lökettünk majd az egész örvényt egy taszításra megkerültük. Minden kerülés nem gyorsan ugyan, — de igen észrevehetőleg vitt bennünket az örvény torkához közelebb.

Messzebb a sivár ében pusztaságon, melyen hurezoltatánk, láttam, hogy nem egyedül hajónk esett az örvény hatalmába. Fölöttünk és alattunk roncsok, nagy fadarakok, árbocztörzsek, butorok, tört bóröndök s hordó dongák usztak. — Említém mily természetellenes kíváncsiság lepette meg első rémülésem után. Rendkívüli érdeklődéssel kezdtem szemlélni az uszalékokat ¹⁾. Később miután több hozzávetésemben s számításaimban csalatkozám, — gondolataim, tagjaimat megrázó s szívem verését gyorsító új irányt vönek.

Ezt azonban nem újabb rémülés, hanem a kecségtető remény egy gyenge sugára szülte, — remény, melyet részint emlékeztem, részint akkor tett észrevételeim nyújtottak. Emlékeztem azon, Lofoden partjainál oly gyakran szállongott nagy mennyiségű, roncsok s uszalékokra, melyeket Moskoe özön mind benyelt majd ismét kivetett. Nagyobbára rendkívül megtépve, hasgatva s hántva voltak, mintha szálkával, tövissel lettek volna borítva. Emlékeztem azonban olyanokra is, melyek nem voltak megroggálva, — mit csak úgy fejthetni meg, ha felteszszük, hogy egyedül a meghántott tördelések voltak az örvény fenekéig sülyedve s a többi a habok tombolása vége felé került csak az örvénybe s azután is egy vagy más oknál fogva lassadán szállt alá s a körülményekhez képest, az apály s dagály állása szerint, nem sülyedt egészen le, — hanem visszatért. Átláttam, hogy e kétesetben lehető, hogy ez utóbbiak az ocean szí-

néig kerengve, nem osztják sorsát a vagy korábban vagy sebesebben besodortaknak, hanem ismét fölszállanak.

Ez alkalommal három fontos észrevételt tettem: először: hogy — általános szabály — minél tömörebb valamely test, annál gyorsabb annak esése; másodsor: két egyenlő terjelmű test közül, melyek egyike gömb, — másika bár minő alakú, amaz emennél sebesebben fog esni; végre: hogy két egyenlő térfogatu, egyik henger — s a másik tetszés szerinti idomu test közül amazt lassabban ragadja magával a víz, mint ezt.

Megmenekülésem után elbeszéltem jelen észrevételeimet egy kerületünkbeli öreg iskolatanitónak s épen tőle is tanultam e kifejezéseket „henger“ és „gömb.“ Ő magyarázta meg, — magyarázatát azonban már elfeledtem, — hogy észrevételeim, az uszalékok alakjainak természetes eredménye s megmutatta, hogy a henger, mely örvénybe keveredik, jobban ellenáll, hogy el ne nyellessék és nehezebben is sodratik abba, mint akármely más egyenlő térfogatu de különböző alakú test.

Még más nagy erősítőke ezen észleleteimnek az volt, hogy minden fordulatban találkoztunk valamely hordóval vagy árboczczal s hogy ezen tárgyak, midőn az örvény csodáit nézni először fölpilantottam, velünk vizirányban usztak, — később pedig sokkal fölöttünk álltak; még is úgy látszott mintha egymás közti első viszonyukat épen meg nem változtatták volna.

Egy perczet sem tétováztam. Elhatároztam, hogy teljesen a hordóra bizom s hozzäkötöm magamat, melybe folyton fogódtam, eloldom a kötelet, melylyel az a főárboczkosárhoz volt erősítve s a forgó vízbe fogok ugorni. Bátyámat minden lehető jellel figyelmeztetni akartam azon uszó hordókra, melyek mellett elhaladtunk s minden módon meg akartam értetni szándokolt kísérletemet. Azt hittem, hogy érti, — azonban értette-e, nem-e, — kétségbeesetten rázta fejét s a karfa melletti helyétől meg nem vált. Elérem lehetlen volt s a körülmények semmi késedelmet nem engedtek, — annyira, hogy őt a legkeserűbb aggodalmas fájdalommal saját végzetére bizva, magamat a hordóhoz kötözém, s bele kapaszkodván azon kötélbe, melylyel az az árboczkosáron függött, per-

¹⁾ Oggetti gallegianti, — mely az előbb számlált s egyéb a víz által vitt különböző testeket együtt, általánosságban jelenti. Uszó testeknek nem mondjuk; mert nem usznak, — inkább csak uszatnak.

czig sem habozva egy lóditást adtam magamnak s vízbe rohantam.

Az eredmény pontosan az lett, mit reméltem. — Miután én vagyok ugyanaz, kivel ez történt s ki ezt most önnek elbeszéli, — s látja hogy megmenekültem, — ismeri menekülésem módját s előre tudni fogja, mi lehetne mind az mit még mondhatnék: megröviditem beszédemet s megszakítva fonálát, befejezem.

Körülbelül egy órája volt már hogy hajómat elhagytam, midőn az, alattam ropmélységbe szállva, mind gyorsabban három-négyet keringett s magával vivén kedves testvéreimet, mindinkább s bizonyosan örökre eltemetkezett a habchaosza.

A hordó, melyhez kötve valék, azon helytől, hol a vízbe zuhantam, az örvénynek még mintegy fele mélységeig vitt le, midőn az örvény sajátságos jelleme nagyon megváltozott. A roppant tölcser oldalának lejtője mindig kevésbé lön meredek. Az örvény forgása fokozatosan lassudott. A habok apránként eltűntek s az örvény feneke lassudan emelkedni látszott.

Az ég kiderült, a szél megszűnt s a tele hold derengve nyugodni szállt, midőn az ocean fölszínére értem, épen Lofoden láttávolában, azon hely fölé, melyen csak az előbb Moskoe-özön örvénye létezett. Apály és dagályszünet ideje volt, — de a tenger rendkívül duzzadozott. Egyszerre az özön tóduló irányába, s kevés percz múlva, ki a part felé ragadott a víz. Egy halász bárka kifogott, — fáradtan, kimerülve; — s a veszély eltünése pillanatában, ama réműletes dolgok emléke elnémitotta ajkamat. Régi tengerész pajtásaim, mindennapos társaim, voltak a megmentők; de közülök egy sem ismert meg. — Hajam tegnapról mára tiszta feketéből úgy megöszült, a milyennek most látja. Mondák, hogy arczom is egészen megváltozott. Elbeszéltem nekik esetemet; de egy sem akarta elhinni. Most elmondtam önnek: bátor vagyok reményleni, hogy több hitelt adand szavaimnak mint a lofodeni halászok.

Olaszból.

KENESSEY ALBERT.

É J F É L K O R.

Meddig fogok szenvedni még?
Lesz-é erőm, lesz-é vajon?
Nem volt-e még elég a kín elég,
Hogy én soha sem nyughatom.
A nyúgalomnak éje hol?
Hová lebbent az édes álom, szender?
Midőn szobádba lépek akkor —
— Oh akkor szívem dobbanása felver.

Sötét az éj, gondolkozom,
Gondolkoznám, de érezek:
Mikor lesz boldog már a hon, —
S mikor nézhetem szép szemed?
Eljő-e még, eljő-e majd
A viszontlátás mennyországá nékem?
Ajkam szünetlenül sohajt,
— Sohajtozom a csöndes, néma éjben.

Nincs semmi zaj, nincs semmi nesz,
Mintha meghalt vón' a világ!
Villámlik, oh mi ez, mi ez?
Künn a szélvész iramlik át.
Oh jer, jövel te zivatar!
Imádlak én lelkennek háborában
A háboru majd eltakar
S ha nem — megnyugszom édesem karjában.

HALÁSZ DEZSŐ.

V E G Y E S.

Figyelmeztetjük a t. közönséget *Weninger* Vinczének Ráth Mór könyvkereskedésében megjelent „Politikai számtan“ ára. A munka jogtudósok, gazdák, kereskedők és iparosok számára, valamint magántanulásra iratott s ajánlva van Lónyai Menyhértnek, ki nemzetgazdászati jeles készségéről ismeretes. Elmult az idő, mikor egy Maróthy kisegítette a magyar embert minden számtani szorultságból. Semmi részben sem szabad elmaradnunk a művelt nemzetektől, mert a műveltség, tudomány oly előny, mint a tűzfegyver az europainál az indián nyila és láncaja ellenében. És így, bármennyire irtózzunk a *devise*-ek, *váltók*, *pénzlábak* stb. ismeretétől, ha azt akarjuk, hogy nyil helyett puska legyen kezünkben, bizony csak meg kell azokkal ismerkednünk. S ilyesekre tanít *Weninger* könyve, kimerítőleg, alaposan.

Az egyes városok monographiái szépen szaporodnak. Most is kettő hever asztalunkon: „Székes-Fehérvár története. Irta *Csapó Kálmán*“ és: „Szatmár-Németi szabad kir. város egyházi és polgári története“ — melyeket összeszedett *S. Nagy Mihály*, rendezett *Bartók Gábor*. Különösen az előbbire dicsérettel kell kiemelnünk, hogy szerzője, ifjúsága daczára, ily komoly irányban indul; nem is lenne a miatt egy hija se a lantpengetőknek, ha a fiatalság egy része inkább a tudományok művelésére, mint csillag, holdsugár, s virágok lajstromozására szánná magát. Ki nem tud többet mondani, mint hogy az éj sötét, a patak csörög, a villám sebes, a délibáb leng stb. az jobb volna ha a természetben, vagy a történet avas foliantjai közt kereskednék, ott talán inkább lelne még valami újat, mint a költészetben, hol, „*dii male perdant!*“ az előtte éltek minden eszmét fülön fogtak már. Ajánljuk mindkét munkát a közönségnek.

— *Huszt Jenő* beszéleyeinek első kötete megjelent. Szerzőt az előfizetési pénzek hosszas magánál tartása miatt lapunk megróttá; jelen kötet kiadása által bizonyítja, hogy nem volt szándéka a közönséget beváltatlan ígéréssel megkárosítani.

— Beküldetett hozzánk a „Magyar-Szent-Mártoni Árvizkönyv“ első füzeté is, melyet *Berecz Imre* a czimben nevezett helységbeliek fölségelésére irt. Tartalma az árviz (nem minden dagály nélküli — no de azért *árviz*) leírásán kívül: „*Vékonny János* és családja; történeti beszély“ s a „*Miriditták vérlakodalma; történeti képrajz 1830-ból;*“ az utóbbi e füzetben nem ér véget. Ajánljuk a könyörületes publicum részvétibe. Nincs jótékonyabb, mint a jótékony cél. Jól tesz a szenvedőkkel (noha nem mindig); jól tesz az íróval, mert alkalmat nyújt elmemeit napfényre hozni; jól tesz a közönséggel, mert ilyenkor legalább megveszen egy-egy könyvet; de jól tesz a kritikussal

is, mert lefegyverzi, már pedig mi lehet jobb a fegyvertelen otiumnál. Hanem azért ne mondjuk még se, az egyszéri vásári énekessel, ki magas póznán mutogatva a pesti árviz rettentő scénaít, gajdolta mellé ékes magyarsággal:

„Azért isten hala legyen,
Hogy az Duna sok kár tegyen!“ stb.

Megjelent a „Budapesti Szemle“ XL-dik, ez évben utolsó, füzeté, szokás szerint becses tartalommal. Benne van: „Az Anjouk és műveltségünk. Második közlemény. *Vass Józseftől;*“ — „*Humboldt Sándor és művei. Negyedik közlemény. Almási Balogh Páltól;*“ — „*Olaszország újabb történetei. Harmadik közlemény. (Reuchlin nyomán.) Jánosi Ferencztől.*“ „*Magyar Akadémia, Cs. A.-tól;*“ — „*Irodalmi szemle. Szilágyi Sándortól;*“ — „*Emlékbeszéd Teleki László felett. Lukács Mórictól.*“ — Igaz, majd el is felejtők, hogy e derék folyóiratot, s pedig már négy év óta, *Csengery Antal* szerkeszti. Jó ezt megemlíteni mert sokan nem tudják. Ugy kell lenni, hírét sem hallották sokan.

— *Emich Gusztáv* 1862-ki nagy naptára, *Vadnai Károly* ügyes szerkesztése mellett, sajtó alá került. Ugy látszik, a naptár irodalom ismét föléled, s ez nem rossz; csak előbbi virágzása külső körülményei vissza ne térjenek, mint az asztaltáncz s politikai fásultság, mert az már rossz lenne.

— *Kérelem.* — Minthogy közbejött akadályok miatt a *budai magyar szintársulat* csak jövő jul. 10-éig működhetik a nyári szinkörben: azon t. cz. ivtartók, kik eddig már jelentékenyebb összeget gyűjteni sziveskedtek, tisztelettel fölkértenek az összegeknek alulirothoz történendő minél előbbi beküldésére, hogy így a népszínház körüli munkálatok serényen folyhatván, a nevezett társulat működése meg ne akadályoztassék. Kelt Pesten, jun. 20-án 1861. *Fésüs György.*

— Megjelent az „Országgyűlési napló“ 60 első íve.

— *Willmers, Péter és Pál* napján, szombaton (ha t. i. lapunk addig megjelent s el nem késik e hétfőn megírott hirrel) a *Petőfi-szobor* javára a nemzeti színházban több jeles művész közreműködése mellett hangversenyt fog adni, mely alkalommal e célra szerzett magyar symphoniáját mutatja be.

— A hires „*Corvina theca*“ két valódi példánya most került elő a „*British museum*“ — ritkaságai közül. Egyik *Horatius* írott codexe, másik *Turóczi krónikája*, régi nyomtatásban.

— „*Ifj. Dumas Sándor* érdekesb novellái“ *Hang Ferencz* fordításában megjelentek. Elhiszszük.

UJ KÖNYVEK *).

- II. RÁKÓCZY FERENCZ emlékirata a magyar hadjáratról. 1703—1711. Kiadja *Ráth Károly*, akad. tag. (Ráth, Pest.) Ára 2 ft.
- DEBRECZENI ELLENŐR. Irják *többen*. Ára füzetenként 30 kr. hat füzeté 2 ft. (Telegdi, Debreczen.)
- MAGYARORSZÁG KÖZJOGA a mint 1848-ig s 1848-ban fenállott. Rendszeresen előadva *Récsi Emil* által. Második füzet. Az egész (mintegy 30 ivnyi) munka előf. ára 3 ft. (Pfeifer, Pest.)
- MULTUNK HÖLGYEI. Hazai történelem. Regényes krónika-modorban magyar hölgyek számára. Irta *Remellay Gusztáv*. Második kötet. (Engel és Mandello, Pest.)
- NEMZETI DALKÖNYVECSKE. Harmadik, népdalokkal bővített kiadás. Diszkiadás. (Lampel, Pest.)
- KIPFELHAUSER KÖLTEMÉNYEI. (A szerző arcképevel.) Ára 65 kr. (Emich, Pest.)
- SÁROSPATAKI FÜZETEK. Protestans és tudományos folyóirat. Egyház és nevelés, tudomány és irodalom körében. Kiadják a sárospataki ev. ref. főiskola tanárai. Szerkeszti *Antalfi János* gimnáziumi tanár. Ötödik évfolyam. III. és IV. Előf. ára 10 füzetnek 6 ft. (Jäger, S.-Patak.)
- SÁROSPATAKI NÉPSZERŰ NAPTÁR 1861. A sárospataki ref. főiskolai testgyakorló intézet (gimnasztika) javára. Szerkeszti és kiadja *Antalfi János* tanár. (Jäger, S.-Patak.)
- Q. HORATIUS FLACCUS értelmezve *Szenthmártony József* által. Két pengő Vj-pénz, FLACCVS! beCseD a Magyarok közt. (Jäger S.-Patak.)
- AZ 1861-ik évi MAGYAR ORSZÁGGYŰLÉS. Első kötet. 1. füzet. Előfiz. ára egy kötetnek 2 ft. 40 kr. (Ugyanaz németül is). (Osterlamm, Pest.)
- HONFI DALOK a legjelesb magyar költők munkáiból. 1-ső füzet (Petőfi Sándor arcképevel) 2-dik füzet (Vörösmarty arcképevel). Ára füzetenként 15 kr. (Heckenast, Pest.)
- SZÁSZ KÁROLY KÖLTEMÉNYEI. Két kötet. Ára 2 ft. 50 kr. (Heckenast, Pest.)
- SZIKLÁRI ILONA. Történeti beszély az ifjuság számára. Irta *Vachott Sándorné*. Ára 1 ft. (Heckenast, Pest.)
- ERDÉLYHONI JOGTUDOMÁNY. Szerkeszté *Dózsa Elek*. Három kötet. Ára 6 ft. (Demjén, Kolozsvár.)
- HONEGYSÉG. B. *Kemény Dénes* hátrahagyott műveiből összeszedte s kiadja *Kemény Gábor*. Ára 60 kr. (Demjén, Kolozsvár.)
- AZ 1848-ki ERDÉLYI TÖRVÉNYCZIKKEK. Második bővített hiteles kiadás. Ára 25. kr. (Demjén, Kolozsvár.)
- MÁSODIK RÁKÓCZI FERENCZ. Regény hat kötetben. Irta *Jósika Miklós*. 1852. Ára 6 ft. (Heckenast, Pest.)
- MAGYARORSZÁG KÜLÖNÁLLÁSA. Németország egységének szempontjából. Egy magyar államférfiutól. Fordította *Toldy István*. Ára 1 ft. (Emich, Pest.)
- SZÉKES-FEHÉRVÁR TÖRTÉNETE. Irta *Csapó Kálmán*. Ára 1 ft. 20 kr. (Ráder, Sz.-Fehérvár.)
- AZ IGAZSÁG ELMÉLETE és a többi büntetőjogi elméletek, valamint ezeknek leszármaztatott alaptételei és fogalmai. Irta *Liebensteini báró Preuschen*. Fordította *Gyene Gusztáv*. (Gyurián, Emich.)
- Magyar-szentmártoni ÁRVIZKÖNYV. A vízkárosult magyar-szentmártoniak némi felsegélésére írta *Berecz Imre*. Első füzet. (Hazay és fia, Temesvár.)
- SZATMÁR-NÉMETI szabad királyi város egyházi és polgári TÖRTÉNETEI. Összeszedte *Sarkadi Nagy Mihály*; rendszerbe ütötte s kiegészítette *Bartók Gábor*, kiadta s nyomatta *Kovács Márton*. (Szatmár.) Ára *Ráth Mór* könyvk.-nél 1 ft. 20 kr.
- ERKÖLCSNEMESÍTŐ BESZÉLYEK. Növendék leányok számára. *Glatz Jakab* után szabadon fordította *Stankó-Csapliszky Lilla*, nőnöveldé tulajdonosnő. Ára 1 ft. (Ráth, Pest.)
- A GIMNÁZIUMI OKTATÁSÜGY TÖRTÉNETE a magyarországi hely. hitvallásuknál. Különös tekintettel a hely. hitv. tanároknak Pesten 1860-ban tartott Egyetemes Értekezletére. Irta *Szilágyi István*. (Külön lenyomat a „S. pataki füzetekből.” (Jäger, S.-Patak.)
- SZÉCHENYI EMLÉKKÖNYV. MDCCCLXI. A nagyköri főiskolai Önképző társulat megbízásából szerkeszték *Rácz Miklós* és *Veress Károly*. A tiszta jövedelem a Széchenyi-szoborra szenteltetik. Ára 1 ft. 50 kr. (Szilády, Kecskemét.)
- MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETE. Az ifjuság használatára. Dr. *Peregriny Elek* által. Negyedik kiadás. (Ráth, Pest.)
- POLITIKAI SZÁMTAN. Jogtudósok, gazdák, kereskedők és iparosok számára, valamint magántanulásra. Irta *Weninger Vincze*. Ára 4 ft. (Ráth, Pest.)
- MAGYARORSZÁG CSALÁDAI czimerekkel és leszármazási táblákkal. Irta *Nagy Iván*. Kilencedik kötet. 3 és 4 füzet. (Madách-Mednyánszky.) Ára 1 ft. 70 kr. (Ráth, Pest.)
- SZELLEMI OMNIBUS kéjutasásra az élet utain. Irta *Aszalay József*. Első kötet. Második bővített kiadás. (Ráth, Pest.) Ára 2 ft.
- ÁBRÁND és VALÓ. Beszélyfűzér. Irta *Huszt Jenő*. 1. kötet. (Kádár, Rimaszombat.)
- Emlékbeszéd GRÓF TELEKI LÁSZLÓ m. akad. tiszt. tag felett. Tartotta a m. tud. Akadémia összes ülésében, május 27-én M.DCCCLXI. *Lukács Mór*cz, m. ak. t. t. Ára 20 kr. (Emich, Pest.)
- MAGYARÍTÁS a TERMÉSZETTUDOMÁNYOKBAN, s különösen annak gyakorlati jelentősége. Olvasta a m. tud. Akadémiában május 13. 1861. *Szabó József*, m. akad. lt. Hivatalos kiadás. (Emich, Pest.)
- BUDAPESTI SZEMLE. Szerkeszti és kiadja *Csengery Antal*. *Negyvenedik* füzet. Ára egy 10 füzetes évi folyamnak 10 ft. — (Emich, Pest.)

TARTALOM.

Megint a kritikáról. Gyulai P. — „Költevények Szász Károlytól.” — A tünemény. Gyóry V. — A Mael-özönbe sodratás. Kenessey A. — Éjféltör. Halász D. — Vegyes. Uj könyvek.

*) Hogy ez állandó rovatot minél teljesebbé tehessek, kéretnek a t. kiadó, illetőleg szerző urak, hogy az újonnan megjelenő művekből egy-egy példányt, vagy legalább annak egész címét, hozzánk beküldeni sziveskedjenek. A szerkesztőség.